

A JÁRVÁNYÜGYI VESZÉLYHELYZETTEL ÖSSZEFÜGGŐ BÜNTETÉS-VÉGREHAJTÁSI RENDELKEZÉSEK

TÓTH MIHÁLY
egyetemi tanár (KRE ÁJK)

1. Bevezetés

A veszélyhelyzet kihirdetése indokoltta tette a büntetőjog, a büntető eljárásjog és a büntetés végrehajtása területén is egyes általános rendelkezések módosítását. Ennek keretében

- a Btk módosult és új bűncselekménnyel egészült ki;
- a büntető eljárásjog bizonyos előírásai átmenetileg egyszerűsödtek, az eljárás egyes résztvevői közvetlen kapcsolatának mellőzésével rugalmasabbá váltak, és kibővültek az elektronikus kapcsolattartás lehetőségei;
- a nemzetközi bűnügyi együttműködést érintő szabályok átmenetileg főként a kiadatás, az átadás és átvétel lehetőségeit korlátozták; végül
- a büntetés-végrehajtási rendelkezések elsősorban az elítéltek részben egymás közötti, főként a külvilággal való kapcsolattartása terén írtak elő korlátozó rendelkezéseket.

Az anyagi jogi és eljárásjogi szabályok ismertetésére az összeállítás (lapszám) más írásaiban kerül sor. Ez az áttekintés a veszélyhelyzet kihirdetésével összefüggésben egyes büntetés-végrehajtási szabályok módosításáról szóló 90/2020. (IV.5.) Korm. rendelet és az ezt módosító 188/2020. (V.7.) Korm. rendelet előírásait érinti. Az egységes szerkezetben olvasható rendelet (a továbbiakban R.) 2020. IV. 6.-tól, a 40/2020. (III. 11.) Korm. rendelet szerinti veszélyhelyzet megszűnéséig tekinthető hatályosnak.

Az előírások a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló 2013. évi CCXL. törvény (a továbbiakban: Bv. tv.) rendelkezéseit módosítják. A módosítás a Bv. tv. szerkezetét követi, ettől a következőkben a jobb áttekinthetőség érdekében helyenként eltértem. Az ismertetés során nem tekintettem feladatombnak, hogy az egyes részletszabályok indokoltságáról, remélt hatékonyságáról állást foglaljak, az írás végén azonban egy összegző értékelés keretében kitérek arra, hogy a Rendelet álláspontom szerint mennyiben járult hozzá a koronavírus elleni védekezésről szóló 2020. évi XII. törvény preambulumban vázolt célok eléréséhez.

2. Egyes büntetések végrehajtásának megkezdése, félbeszakítása, elhalasztása [R. 1. § (1)–(5) bekezdés]

A Btk. *munkabüntetései* (közérdekű munka, jóvátételi munka) *megkezdésére és a már megkezdett munkabüntetések folytatására a járványügyi veszélyhelyzet idején nem kerülhet sor.* Az ilyen jogerős büntetéseket tehát a veszélyhelyzet megszűnéséig nem kell megkezdeni, s a már megkezdett büntetések félbeszakadnak. A félbeszakítás ideje a büntetésbe értelemszerűen nem számít be, a veszélyhelyzet megszűnése után tehát az említett büntetések megkezdése és folytatása esedékessé válik.

Az elhalasztás és a félbeszakítás tartama nem számít be e büntetések végrehajtásának elévülési idejébe.¹

A közérdekű munka végrehajtásának része lehet az ilyen szankció szabadságvesztésre történő átváltoztatása is. Ha a közérdekű munka átváltoztatására okot adó körülmény már a rendelet hatályba lépését megelőzően felmerült, az átváltoztatásra irányuló eljárás folytatását a rendkívüli szabályok nem érintik, az ilyen eljárást tehát a rendelet hatályba lépése után is folytatni kell.

A Bv. tv. előírásai alapján az első fokion eljáró bíróság tanácsának elnöke rendes körülmények között a szabadságvesztés, az elzárás, a javítóintézeti nevelés, vagy a rendbíróság helyébe lépő elzárás végrehajtásának megkezdésére fontos okból, így különösen az elítélt személyi vagy családi körülményeire tekintettel három havi *halasztást* engedélyezhet (Bv. tv. 39., 40, 43.§, 43/B. §).

A rendelet ezt az időtartamot hat hónapra növeli, s a halasztást lehetővé teszi akkor is, ha ezt járványügyi helyzet valamely sajátos körülménye (pl. ugyanabban a háztartásban élő hatósági karanténba helyezett hozzátartozó betegsége) indokolja.

3. Az elítéltek kérelmeinek elbírálása [R. 1. § (6)–(10) bekezdés]

A fogvatartottak (és védőik) alapvető jogai közé tartozik, hogy panasszal, kérelemmel jogorvoslattal fordulhatnak az intézet parancsnokához, illetve a büntetés-végrehajtási bíróhoz, és kérhetik bizonyos döntések bírósági felülvizsgálatát is.

E jog átmeneti korlátozásoként a hatáskörébe tartozó kérelmek elbírálását *a bv-bíró felfüggeszti.*

Ez a korlátozás nem vonatkozik

1 A közérdekű munka elévülési ideje 5 év [Bv. tv. 28. § (2) bek.]. A jóvátételi munka – mint sajátos 'próbára bocsátás' – elévüléséről nem kellett rendelkezni.

- a halasztás iránti kérelemre,
- a reintegrációs őrizet elrendeléséről hozott határozat megváltoztatása iránti kérelemre,
- a biztonsági zárkába vagy részlegre helyezést sérelmező kérelemre,
- a magánelzárás fenytést sérelmező kérelemre és
- a zárt jellegű javítóintézeti részlegbe helyezés elleni bírósági felülvizsgálati kérelemre.

Ha a kérelem elbírálása az *intézet parancsnokának* hatáskörébe tartozik, a parancsnok az intézkedésre vagy döntés meghozatalára okot adó körülmény felmerülését követő 60 napon belül dönt, ami 30 nappal meghosszabbítható [a Bv. tv. 20. § (3) bekezdésében meghatározott 30 nap helyett]. Hivatalból történő döntés esetén ez a határidő az általános szabályok szerinti 8 napról 30 napra nő. A korlátozás nem vonatkozik a soron kívüli intézkedést igénylő ügyekre. Egyes kérelmek (pl. reintegrációs őrizetbe helyezés) elbírálása érdekében *pártfogó felügyelő vélemény* beszerzése szükséges. Ezt a rendelet átmenetileg minimális mértékre kívánja szűkíteni, s az ilyen vélemény beszerzését még akkor sem teszi kötelezővé, ha azt egyébként törvény kógens szabályként írja elő. Ha mégis csak pártfogi vélemény birtokában hozható megalapozott döntés, mellőzni kell a személyes kapcsolatfelvételt, és telefonon vagy elektronikus úton kell a döntést előkészíteni.

A reintegrációs őrizet előkészítése során általában személyesen végzik annak felmérését, hogy a (kötelezően előírt) elektronikus nyomkövető telepítésének feltételei az elítélt majdani tartózkodási helyén biztosított-e. Ezt mellőzve kell a feltételek meglétét ellenőrizni, s ha az így nem lehetséges, reintegrációs őrizet elrendelésére nem kerülhet sor.

Végül az általános szabályok között találunk előírást a *kegyelmi kérelmek* intézésére. Ezek a járványhelyzet idején szünetelnek, az igazságügy-miniszter a büntetés vagy az intézkedés végrehajtását azonban a folytatásig elhalaszthatja vagy félbeszakíthatja.

4. Előírások a büntetés-végrehajtási bíró eljárásával kapcsolatban (R. 2.§)

A törvényszékeken működő bv-bírók illetékességét általában a fogvatartás helye alapozza meg. Ha azonban ott a járványügyi helyzetre tekintettel a bíró nem tudna eljárni, az illetékes ítélőtábla jelöli ki azt a törvényszéket, amelynek büntetés-végrehajtási bírója az ügyben eljár. A büntetés-végrehajtási bíró teendőit a törvény mintegy harminc esetkörben írja elő. A rendelet e feladatok elvégzését a veszélyhelyzet idejére bizonyos ügykörökre korlátozza.

Az eljárások közül átmenetileg csak a következő ügyekben kell eljárni:²

„a) a feltételes szabadságra bocsátás kizártságának megállapítása (Bv. tv. 55. §, 87. §),

b) a szabadságvesztés végrehajtása alatt kóros elmeállapotúvá vált elítéltekkel kapcsolatos eljárás (Bv. tv. 56. §),

c) feltételes szabadságra bocsátás (Bv. tv. 57–60. §),

d) a feltételes szabadság megszüntetése (Bv. tv. 61. §),

e) a reintegrációs őrizet elrendelése és megszüntetése, valamint a reintegrációs őrizetben lévő feltételes szabadságára vonatkozó eljárás különleges szabályai szerinti eljárás (Bv. tv. 61/A–61/D. §, 187/A–187/E. §, 200/A. §),

f) az elzárás, a közérdekű munka és a pénzbüntetés végrehajthatósága megszűnésének

megállapítása (Bv. tv. 62. §, 63. § és 65/A. §),

g) a közérdekű munka átváltoztatása szabadságvesztésre (Bv. tv. 64–65. §),

h) a pénzbüntetés átváltoztatása szabadságvesztésre (Bv. tv. 66. §),

i) a kiutasítás végrehajthatósága kizártságának megállapítására irányuló eljárás (Bv. tv. 67. §),

j) pártfogó felügyelet elrendelése, megszüntetése, előírt külön magatartási szabályok megváltoztatása (Bv. tv. 68. §) és a pártfogó felügyelet magatartási szabályainak súlyos megszegése miatt a próbaidőre felfüggesztett szabadságvesztés végrehajtásának elrendelése (Bv. tv. 61/E. §),

2 A Rendelet felsorolását a Bv. tv. 52. §-75/A. §-ig terjedően szabályozott esetköreivel összevetve tehát a bv-bíró a rendelet hatályban léte alatt nem hoz döntést

- a szabadságvesztés végrehajtási fokozatának megváltoztatása,
- enyhébb végrehajtási szabályok alkalmazása,
- a szabadságvesztés végrehajtási fokozatának utólagos meghatározása,
- a próbaidőre felfüggesztett szabadságvesztés végrehajtásának elrendelése,
- közérdekű munka végrehajthatósága megszűnésének megállapítása,
- pénzbüntetés végrehajthatósága megszűnésének megállapítása,
- ideiglenes elbocsátás a javítóintézetből és annak megszüntetése,
- rendelkezés az elektronikus adat végleges hozzáférhetetlenné tételének a hozzáférés végleges megakadályozásával történő végrehajtásáról és annak megszüntetéséről,
- mentesítés a végleges hatályú foglalkozástól és járművezetéstől eltiltás, valamint a végleges hatályú kiutasítás alól
- kártalanítási eljárás az alapvető jogokat sértő elhelyezési körülményekből eredő sérelem orvoslására,
- a végrehajtásért felelős szerv határogatának bírósági felülvizsgálata
- az elítélt sajtó útján történő nyilatkozattételével, nyilatkozata közzétételével kapcsolatos eljárás,
- az alapvető jogokat sértő elhelyezési körülmények miatti panasz alapján megtett intézkedésről és az átszállításról hozott határozat felülvizsgálata tárgyában

- k) a javítóintézeti nevelés átváltoztatása szabadságvesztésre (Bv. tv. 68/A. §),*
- l) fiatalkorú ideiglenes elbocsátása javítóintézetből és annak megszüntetése (Bv. tv. 69. §),*
- m) kényszergyógykezelés felülvizsgálata (Bv. tv. 69/B. §),*
- n) az elévülés megállapítása (Bv. tv. 70. §),*
- o) biztonsági zárkába vagy részlegre helyezés felülvizsgálata (Bv. tv. 73. §),*
- p) magánelzárás fenytés felülvizsgálata (Bv. tv. 75. §)."*

A már megindult eljárásokat a bv-bíró felfüggeszti, s e döntés fellebbezéssel nem támadható.

Egyszerűsödnek az eljárás szabályai is: a továbbra is folyamatos ügyekben a döntés mindig meghozható iratok alapján is (ülést, tárgyalást tehát nem kell tartani), az ügyészség véleménynek beszerzése mellőzhető, az elítélt telekommunikációs eszköz útján is meghallgatható.

A bv-bíró eljárásának határideje – az o) és p) pontban írt esetek kivételével – tizenöt nappal meghosszabbodik. Bírószági titkár csak kivételesen járhat el [az f), h), j), k), n alatti ügykörökben], a bv-bíró feladatait azonban a törvényszék más büntető ügyszakos bírója is elláthatja.

Korlátozottan kerül sor a bv-bíró döntései elleni felülbírálatra is. A másodfokú eljárásokat a törvényszék felfüggeszti, kivéve a reintegrációs őrizet elrendeléséről hozott határozat megváltoztatása iránti kérelem tárgyában folyó másodfokú eljárást.

5. A szabadságvesztés végrehajtásának különös szabályai (R. 3. §)

A Bv. tv. legterjedelmesebb része a szabadságvesztés-büntetés végrehajtásával kapcsolatos előírásokat tartalmazza, s a Rendelet is ezzel foglalkozik legnagyobb terjedelemben.

5.1. A befogadás

Mindenekelőtt számolni kellett azzal, hogy új elítéltek befogadása a veszélyhelyzet során elháríthatatlan akadályba ütközik. (A gyakorlatban erre eddig nem került sor.) Ha mégis előfordulna, az akadály elhárulásáig befogadásra nem kerül sor, s a Büntetés-végrehajtás országos Parancsnoksága (a továbbiakban BVOP) ezután haladéktalanul intézkedik annak érdekében, hogy az elítéltet a szabadságvesztés végrehajtásának megkezdésére felhívják.

A befogadási processzus szabályai a Rendeletben bizonyos szempontból egyszerűsödtek, ugyanakkor sajátos 'járvány-specifikus' előírásokkal egészültek ki.

A Bv. tv. általában a korábbinál részletesebb és körültekintőbb szabályozással biztosította azt, hogy a befogadaskor az elítélt személyazonosságát pontosan ellenőrizték, megelőzve azokat a korábban csak perújítás révén orvosolható eseteket, hogy a valódi elítélt helyett például 'bérülés' fejében más kezdje el a büntetés végrehajtását. A személyazonosság biztonságos megállapítását szolgálja a befogadandó személy ujj- és tenyérnyomatának rögzítése, ellenőrzése. *Ez azonban a Rendelet alapján a kivételes helyzetben – ha a személyazonosság más hitelt érdemlő módon is megállapítható – elmaradhat.*

A befogadás fontos mozzanata az orvosi vizsgálat, ami a sajátos körülmények között a fertőzött-gyanús betegek előzetes szűrésére is kiterjed. Ha az elítélt a bv. intézetben olyan egészségi állapotban jelenik meg, amely alapján járványügyi elkülönítése látszik szükségesnek, az intézet a befogadás érdemi folyamatát el sem indítja, hanem haladéktalanul intézkedik az elítéltek a legközelebbi járványügyi megfigyelést végző egészségügyi intézménybe szállításáról.³ Az elítélt ekkor igazolást kap arról, hogy jelentkezési kötelezettségének eleget tett, de befogadására egészségügyi okból nem került sor. Ezzel utóbb igazolja, hogy önhibáján kívüli okból nem került sor a befogadására, s így ez okból nincs kizárva a feltételes szabadság lehetőségéből [Bv. tv.87. § (1) bekezdés]. Ha az elítélt a szabadságvesztés letöltésére felhívás alapján jelentkezett [Bv. tv. 88. § d) pont] a befogadás megtagadásáról a felhívást kibocsátó szervezeti egységet haladéktalanul írásban tájékoztatják.

Amennyiben a befogadásnak nincs egészségügyi akadálya, elindul annak adminisztratív folyamata (rabruha, ágynemű átvétele, nevelőtiszti, pszichológusi beszélgetés, elhelyezés).

A befogadás során történő elhelyezés általános szabályai rendes körülmények között differenciált elhelyezést tesznek kötelezővé a másfél évnél hosszabb időre ítélték és az ennél enyhébb tartamú szabadságvesztésre ítélték esetében. A rendelet szerint *minden elítéltet egységesen a számára kijelölt bv. intézet befogadó részlegén kell elhelyezni, ahol gondoskodni kell a tizenégy napig történő elkülönítéséről* [R. 3. § (2) bekezdés]. Így biztonságosan

3 A BVOP tájékoztatására hivatkozó 2020. május 11.-i sajtóhírek szerint a veszélyhelyzet kihirdetését követően öt esetben tagadták meg az elítélt befogadását azért, mert a vírusfertőzés tüneteit mutatta, így járványügyi megfigyelésre valamelyik kórházba szállították. A börtönökben és fegyházakban április 23-ig 47 fogvatartottat különítettek el, mert náluk felmerült a koronavírus fertőzöttség gyanúja, de a kétszer elvégzett tesztelés egyiküknél sem igazolta a betegséget. Az intézetekben dolgozók közül 63 személyt teszteltek és közülük az országos parancsnokságon dolgozó egyik munkatárs bizonyult pozitívnak. https://www.napi.hu/magyar_gazdasag/koronavirus-jarvany-covid-19-borton.705945.html (2020. 06.01.)

kiszűrhető, hogy olyan elítélt kerüljön rabtársai közé, akin a befogadás első napjaiban még nem észlelték a fertőzés jeleit, utóbb azonban pozitívvá vált.

Ha az elkülönítés során az elítéltet új koronavírus okozta fertőzésre gyanús betegként azonosítják, a bv. intézetnek haladéktalanul intézkedni kell az elítéltnek a legközelebbi járványügyi megfigyelést végző egészségügyi intézménybe szállítása iránt.⁴ Ha a befogadandó személy az elkülönítési idő után is tünetmentes (esetében nem állnak fenn a járványügyi elkülönítés feltételei), a befogadási eljárás folytatható. Ennek során a büntetés-végrehajtás országos parancsnoka eltérhet a Bv. tv. 97. § (1) bekezdésében foglaltaktól – ami „lehetőleg az elítélt lakcíméhez legközelebb eső” bv-intézetben történő elhelyezést írja elő, és más intézetet is kijelölhet.

5.2. A végrehajtás speciális szabályai

A végrehajtás általánostól eltérő (korlátozó) szabályainak lényegét a jobb áttekinthetőség érdekében a következő ábra szemlélteti:

Általános szabályok	A korlátozás szintje és tartalma
Eltávozás, kimaradás, félbeszakítás, látogató intézetben kívüli fogadása, súlyos beteg hozzátartozó elítélt általi látogatása, temetésen részvétel engedélyezhető	A <i>Rendelet</i> értelmében az intézet e célokból nem hagyható el. (R. 3.§ (6) bekezdés)
Látogatás a rezsimszabályokhoz igazodóan legalább havonta egyszer.	A <i>BVOP parancsnoka</i> ezt korlátozhatja (megtilthatja) (7) bek. b pont) ⁵
Az elítéltekkel szemben kártérítési és fegyelmi eljárások folytathatók.	A <i>BVOP parancsnoka</i> az ilyen eljárásokat felfüggesztheti, elhalaszthatja
A Bv intézetekben (az egyes fokozatokon belül) speciális részlegek működnek (pl. gyógyító-terápiás részleg, drogprevenciós részleg, vallási részleg, átmeneti részleg)	A <i>BVOP parancsnoka</i> a részlegek működését felfüggesztheti, ilyenkor a részlegekre a fokozatra vonatkozó általános szabályok irányadók
A fiatalkorúakat külön büntetés-végrehajtási intézetben kell elhelyezni (Bv. tv. 192 § (2) bekezdés)	A <i>BVOP parancsnoka</i> rendelkezhet úgy, hogy azonos bv. intézetben a felnőtt korú elítéltektől elkülönített részlegben is elhelyezhetők.

4 Lásd a 2020. évben azonosított új koronavírussal kapcsolatos eljárásrend előírásait -<https://www.nnk.gov.hu/index.php/koronavirus-tajekoztato/567-eljarasrend-a-2020-evben-azonositott-uj-koronavirussal-kapcsolatban> (2020. 06.01.)

5 A gyakorlatban teljes tilalomra nem került sor, a parancsnokok azonban felhívták a hozzátartozókat, hogy lehetőleg csökkentsék a személyes kapcsolatfelvételt és mellőzzék gyermek-, vagy időskorúak látogatását, ehelyett válasszák a kapcsolattartás más (kibővített) formáit.

<p>Az elítéltek jogait a Bv. tv. 122. §-a felsorolja. Az ott felsoroltakon kívül az elítélteknek bizonyos feltételek mellett lehetőségük van intézeten kívüli munkavégzésre</p>	<p>Az <i>intézet parancsnoka</i> e körben korlátozó rendelkezéseket hozhat. [A korlátozás a Bv. tv. 122. §-ában szereplő jogok közül a b), d), e), n) és o) pontjaiban szabályozott jogokra terjedhet ki.] Korlátozható tehát a kapcsolattartáshoz, a pihenéshez, szabadidőhöz, a sportoláshoz, művelődéshez, oktatáshoz, szakképzéshez, reintegrációs programokban való részvételhez való jog, továbbá az elítélteknek az a joga, hogy a büntetés-végrehajtási szervezeten belüli fogvatartotti fórumon véleményt nyilvánítson. Külső munkavégzésre átmenetileg nem kerülhet sor. E korlátozásról az ügyészéget értesíteni kell.</p>
<p>A Bv. tv. alapján az elítélt kötelezettsége, hogy a számára kijelölt munkát elvégezze, s minthogy ennek során nem munkaviszonyban, hanem büntetés-végrehajtási jogviszonyban áll, általában is korlátozott a munkához és a foglalkozása szabad megválasztásához való joga. [Bv. tv. 133. § (1) bekezdés c) pont]. Az elítéltet ezen kívül, mint minden állampolgárt, külön jogszabályok szerinti katasztrófavédelmi kötelezettség terheli és ideiglenes katasztrófavédelmi szolgálatra beosztható.⁶ [Bv. tv. 138. § (3) bekezdés]</p>	<p>A Rendelet ezúttal nem tesz egyebet, mint a Bv. tv. katasztrófavédelemmel kapcsolatos rendelkezéseit megismétli – [R.4.§ (11) bekezdés]. Ezt kiegészíti azonban a rendkívüli beosztással kapcsolatos munkaközi szünetek szabályozása: az elítélt részére a beosztás szerinti napi munkaidő vagy a napi munkaidő-beosztástól eltérő rendkívüli munkaidő tartama alatt három óránként huszonöt perc munkaközi szünetet kell biztosítani. A munkáltató az elítéltek számára hatvan percnél hosszabb munkaközi szünetet is biztosíthat.</p>
<p>Az elítéltek általános munkáltatását a büntetés-végrehajtási szervezet adottságai szerint kell biztosítani, s a munkába állítás csak az átmenetileg, az ezt akadályozó ok fennállásáig szünetelhet. (Bv. tv. 219. §)</p>	<p>A rendelet hatálybalépésétől a büntetés-végrehajtási szervezet adottságai szerint és <i>a lehetőségektől függően</i> kell biztosítani az elítélt munkáltatását. Az elítélt munkáltatása átmenetileg, a munkába állását akadályozó ok fennállásáig <i>vagy a büntetés-végrehajtás országos parancsnokának döntése alapján szünetelhet.</i></p>

⁶ Lásd pl. a katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról szóló 2011. évi CXXVIII. törvényt, és a végrehajtására kiadott 234/2011. (XI. 10.) Korm. rendeletet.

<p>Az elítéltek <i>szabadulásra felkészítése</i> keretében már a szabadságvesztés végrehajtása alatt segítséget kapnak a szabadulást követő társadalomba való visszailleszkedéshez és az ehhez szükséges szociális feltételek megteremtéséhez. A gondozás az elítélt visszailleszkedésének elősegítése érdekében kiterjed a befogadó környezet felkészítésére, más személyek és szervezetek bevonására is. A gondozás reintegrációs program keretében valósul meg. (Bv. tv. 185. §)</p>	<p>A rendelet hatálybalépésétől a szabadulásra történő felkészítés körében előírt intézkedések mellőzhetőek és az utógondozás felfüggeszhető.</p> <p>(A rendelet itt kifejezetten nem tartalmazza, hogy e döntés kinek a diszkrécionális jogkörébe tartozik. A mellőzésről, illetve a felfüggesztésről feltehetően az intézet parancsnoka dönt.)</p>
---	--

A Rendelet e korlátozások ellensúlyaként bizonyos könnyítéseket is lehetővé tesz.

A *büntetés-végrehajtás országos parancsnokának* rendelkezése alapján a korlátozások hátrányos következményeinek enyhítése érdekében, az ehhez szükséges mértékben – az elítélt

- a) rezsimbe tartozásától függetlenül igénybe veheti a bv. intézet által nyújtott elektronikus kapcsolattartási formákat, (ez gyakorlatilag a hozzátartozókkal történő elektronikus levelezés és skype-kapcsolat lehetővé tételét jelenti) Ennek érdekében a BV intézet nyilvántarthatja a kapcsolattartó személyi igazolványának számát, a skype- és az elektronikus levelezési címét;
- b) a szabadságvesztés végrehajtási fokozataira és rezsimjeire vonatkozó rendelkezések szerinti gyakoriságot és időtartamot *meghaladó mértékben* kezdeményezhet *telefonhívást*, ha pedig ehhez szükséges letéti pénzzel nem rendelkezik, kérelmére, egyedi intézkedés alapján a bv. intézet a telefonálás díjának költségeit átvállalhatja. (A telefonálás lehetősége az általános szabályok szerint a fokozattól és a biztonsági csoportba sorolástól függően heti 10-75 perc);
- c) havonta több alkalommal is kaphat és küldhet csomagot;
- d) az egyébként térítésköteles többletszolgáltatásokat (kondicionáló termet, hűtőszekrényt és vízmelegítőt) térítésmentesen vehet igénybe.

6. Egyéb büntetésekre és intézkedésekre vonatkozó előírások (R. 5-10. §)

6.1.

Az előzőekben ismertetett szabályok – értelemszerű eltérésekkel – vonatkoznak

- az elzárás,
- a közérdekű munka és a pénzbüntetés helyébe lépő szabadságvesztés,

- az őrizet és a letartóztatás,
- a rendbíróság helyébe lépő elzárás és
- a szabálysértési elzárás végrehajtására.

6.2.

A Rendelet szerint a *pártfogó felügyelet*, illetve a büntetés-végrehajtási pártfogó felügyelet végrehajtása során anélkül, hogy az ezzel járó jogok és kötelességek módosulnának, kerülni kell a pártfogó és az elítélt személyes érintkezését. A pártfogó felügyelő tehát továbbra is ellátja a pártfogó felügyelet végrehajtásával járó teendőket, ám a pártfogolttal való kapcsolatfelvételt és a részére adandó tájékoztatást, valamint a pártfogolt magatartásának, tanulmányai folytatásának, munkahelyén vagy lakóhelyén tanúsított viselkedésének és életvitelének figyelemmel kísérését *telefonon vagy elektronikus kapcsolattartás útján* teljesíti. A pártfogó felügyelet tartama alatt a pártfogolt is köteles a pártfogó felügyelővel vagy a büntetés-végrehajtási pártfogó felügyelővel telefonon vagy elektronikus kapcsolattartás útján a pártfogó által meghatározott gyakorisággal kapcsolatot tartani.

6.3.

A Bv. tv. a *kényszergyógykezelés* végrehajtása során rendes körülmények között bizonyos feltételek mellett lehetővé teszi a beteg adaptációs szabadságra bocsátását. (Bv. tv. 338. §) A rendelet értelmében a *kényszergyógykezelt adaptációs szabadságra nem bocsátható*.

6.4.

Minthogy a fiatalokkal szemben alkalmazott *javítóintézeti nevelés* szabályai jóval enyhébbek más fogvatartási formák előírásainál, e körben a rendelet részletesebb, de a szabadságvesztést érintő előírásokhoz hasonló szabályokat tartalmaz. (R. 10. §) Alapvető szabály, hogy a *javítóintézeti nevelés végrehajtása átmenetileg félbeszakítható*. Erre hat hónapig terjedő időtartamban az intézet igazgatója, hat hónapon túli időre a gyermekek és az ifjúság védelméért felelős miniszter jogosult. Félbeszakításra csak akkor nem kerülhet sor, ha a javítóintézeti nevelést legalább ötévi szabadságvesztéssel fenyegetett, a Btk. 459. § (1) bekezdés 26. pontja szerinti személy elleni erőszakos bűncselekmény miatt rendelték el. Alapvető előírás, hogy ha akár a befogadáskor, akár az intézkedés végrehajtása során a fiatalok

egészségi állapota járványügyi megfigyelést vagy elkülönítést indokolhat, haladéktalanul intézkednek a legközelebbi járványügyi megfigyelést végző egészségügyi intézménybe szállításáról.

A további rendkívüli szabályok ezúttal is azt a célt szolgálják, hogy a javítóintézetbe utalt fiatalkorúak egymással és a külvilággal való kapcsolatát lehetőleg korlátozzák.

Ennek megfelelően

- az oktatás és nevelés, a közösségi élet, a művelődés és a sportolás feltételeit a lehetőségektől függően kell biztosítani. (a „lehetőségek” nyilván a létszám- elhelyezési körülmények, valamint a járványhelyzet alakulásának függvényében ítéltethők meg). A rendelet külön kitér arra, hogy a fiatalkorú biztonságának veszélye esetén az intézet igazgatója a sport, kulturális, vagy egyéb szabadidős tevékenységet és a csomagküldést korlátozhatja, illetve felfüggesztheti;
- az intézet elhagyásával járó kapcsolattartási forma (látogatás, kimenő, eltávozás, szabadság, családi konzultáció, rendkívüli eltávozás – Bv. tv. 357. § (8) bekezdés *d)–h)* pont) valamint a javítóintézetben kívül istentiszteleten való részvétel és tanulmányok folytatása nem engedélyezhető.

A korlátozások ellensúlyozásaként az igazgató a szükséges mértékben növelheti a telefonos kapcsolattartás [egyébként a Bv. tv. 357. § (8) bekezdés *c)* pontja szerint heti két alkalommal, legalább 10 perces] gyakoriságát, illetve időtartamát.

7. Összegzés, értékelés

Járvány esetén magától értetődik, hogy azok az intézmények, ahol szervezett keretek között és hosszabb ideig nagyobb létszámú, részben változó összetételű csoportok tartózkodnak (pl. kórházak időszobák, iskolák, kollégiumok, laktanyák, stb.), a csoportos megbetegedés potenciális gócpontjaivá válhatnak. Nyilvánvalóan ide tartoznak a büntetés-végrehajtási intézetek is, az tehát e zárt intézményekben különösen fontos, milyen ésszerű előírások születnek a járvány elterjedésének megelőzése, a védekezés érdekében. A megfelelő szabályozásnak e körben azért is kiemelkedő jelentősége van, mert büntetés-végrehajtási körülmények között az elítéltek bizonyos alapvető jogait a büntetés-végrehajtási jogviszony tartalmának megfelelően egyébként is korlátozzák, így fokozott figyelmet, gondosságot, alapos mérlegelést és mértéktartást igényel annak eldöntése, milyen további korlátozó, szűkítő rendelkezések lehetnek e körben indokoltak és ezek lehetőség szerint hogyan ellensúlyozhatók.

A Rendelet előírásai összességében eleget tesznek ennek az igénynek. Az átmeneti szabályok célja elsősorban az, hogy az új elítéltek befogadása során csökkentsék a járvány esetleges terjedésének kockázatát, a szabadságelvonással járó büntetések és intézkedések esetében pedig az érintettek egymás közötti, elsősorban azonban a külvilággal való kapcsolattartását racionálisan korlátozva, illetve módosítva megelőzzék a fertőzés kialakulását, a vírus terjedését.

A Rendelet – természetéből adódóan – igen sok mérlegelési jogkörben hozott döntés meghozatalára ad felhatalmazást (főként a BVOP országos parancsnokának, illetve az intézetek vezetőinek). Ugyanakkor e diszkrecionális döntések kapcsán erőteljesen szűkíti a jogorvoslati lehetőségeket. Ez a rendkívüli veszélyhelyzetre tekintettel alapvetően nem kifogásolható, de még ilyen körülmények között is szem előtt kell tartani a szükségesség, arányosság, fokozatosság elvét. Mindez azt jelenti, hogy a korlátozó vagy tiltó előírások büntetés-végrehajtási körülmények között is csak a szükséges ideig és szükséges mértékben lehetnek hatályban, s a mérlegelési jogkör gyakorlása során arra is ügyelni kell, hogy indokolt esetben a fokozatos enyhítésére is sor kerülhessen. Nem indokolható ugyanakkor egyes mérlegelési jogkörben hozott döntések elleni hatékony jogorvoslati lehetőségek teljes kizárása.

Bizonyos rendelkezések arányossága és célirányossága mindezek alapján vitatható. Az elítéltek által birtokban tartható személyes tárgyak körének lehetséges korlátozása például nem tűnik 'járvány-specifikus' intézkedésnek. E tárgyak egyrészt nehezen nélkülözhető higiéniai vagy gyógyászati célokat szolgálnak (tisztálkodó szerek, alsóruházat, gyógyszerek stb.) másrészt – jellemzően – a szabadidőköz kapcsolódó szórakozást biztosító eszközök (rádió, tv, hangszer, társasjáték). Az első körbe tartozó tárgyak korlátozása aggályos (megfelelő gyógyszerek birtokban tartása rendes körülmények között is engedélyhez kötött és ellenőrzött), a szórakoztató, informálódást biztosító eszközök igénybevétele pedig – éppen a csoportos szabadidős-programok háttérbe szorítása folytán – éppenséggel nem korlátozást, hanem további engedményeket indokolna. Felvethető továbbá, hogy mennyiben indokolja a veszélyhelyzet elleni védekezés az elítéltek azon jogának korlátozását, hogy véleményüket a büntetés-végrehajtás által biztosított (hivatalos) fórumokon kinyilváníthassák. Az minden esetre indokolt mértéktartásra vall, hogy mind a felnőttek, mind a fiatalok személyes érintkezéssel járó kapcsolattartásának háttérbe szorítását igyekeztek más kapcsolattartási formák enyhítésével kompenzálni.

Végül megemlíthető a Kormányrendelet néhány (a lényegét nem érintő) következetlensége és pontatlansága is:

- a rendelet egyes korlátozások – pl. a szabadulásra felkészítés mellőzése [R. 3. § (12) bekezdés] – esetén nem tartalmazza azt, hogy pontosan kinek a hatáskörébe tartozik az adott döntés meghozatala (más esetekben ez egyértelműen kiderül);
- a katasztrófa helyzet esetén történő munkavégzést a Bv. tv. is (a Rendelettel szó szerint azonos módon) szabályozza, azt tehát felesleges a módosító szabályok között megismételni, hiszen nem eltérő vagy kiegészítő rendelkezésről van szó [Bv. tv. 138. § (3) bekezdés, R. 3. § (11) bekezdés];
- a Rendelet a 3. § (11) bekezdésében „az elítéltet megillető *e törvényben* meghatározott jogokról” rendelkezik; ami feltehetően a törvényszöveg rendeletbe történő mechanikus átemelésének eredménye;
- a fiatalok telefonos kapcsolattartása időtartamának meghosszabbíthatóságáról felesleges rendelkezni [R. 8. § (5) bekezdés], minthogy a Bv. tv. általános szabályai is csak a biztosítandó minimális időtartamot írják elő, a maximális idő tehát már a Bv. tv.-ben mérlegelés kérdése.

A rendkívüli veszélyhelyzet hónapjaiban a büntetés-végrehajtási intézetekben koronavírusal fertőzött személyt nem találtak. Ez nem csak az itt ismertetett jogszabály előírásainak köszönhető, hanem a módszeres higiéniai felvilágosító programoknak, a fogvatartottak és hozzátartozói együttműködésének, valamint az alapos fertőtlenítéseknek is.

Bizakodjunk abban, hogy a hasonló, más területeket érintő rendeletekkel együtt e körben is csak olyan átmeneti, rendkívüli szabályok elfogadására kényszerültünk, amelyeket a veszélyhelyzet elmúltja után nem kell majd (sűrűn) újra elővenni.

